

4. Бабко В. М. Державна підтримка сільськогосподарського виробництва як чинник забезпечення його конкурентоспроможності / В. М. Бабко // Інвестиції : практика та досвід. – 2010. – № 7. – С.79–82.
5. Бабко В. М. Напрями посилення регулюючої ролі держави в розвитку аграрного сектора / В. М. Бабко // Економіка та держава. – 2010. – № 5. – С.112–114.
6. Бабко В. М. Державні пріоритети аграрної політики / В. М. Бабко // Державне управління та місцеве самоврядування : міжнар. наук. конгрес, 26 берез. 2010 р. : тези доп. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ „Магістр”, 2010. – С.277–278.
7. Бабко В. М. Завдання державного регулювання аграрного сектора / В. М. Бабко // Актуальні проблеми теорії і практики менеджменту в умовах трансформації економіки : всеукр. наук.-практ. конф., 22–23 квітня 2010 р. : зб. тез. – Рівне: НУВГП, 2010. – С.176–178.

Рецензент: доктор економічних наук, професор, Дацій О.І.

УДК: 354:330.341.1:353.1

Боднарчук В.Д.,
к.держ.упр.

ДО ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Анотація. Науково обґрунтовано методичний підхід до формування інноваційної стратегії розвитку регіону, в рамках якого визначені основні складові системи управління соціально-економічним розвитком та механізм і технологія формування стратегії в умовах інноваційного типу розвитку регіону. Удосконалені напрями вкладення інвестицій на основі використання ефекту масштабу на регіональному рівні та методичний підхід до оцінки інвестиційної привабливості регіону. Обґрунтовані управлінські підходи щодо інституційного забезпечення інноваційної діяльності в регіоні з посиленням інтеграційних зв'язків між всіма учасниками. Визначені об'єктивні передумови формування інноваційної політики соціально-економічного

розвитку регіонів. Ідентифіковані фактори впливу зовнішнього середовища на інноваційний розвиток регіону.

Ключові слова: державне регулювання, інновації, інноваційна діяльність, інноваційний тип розвитку, механізм інноваційної політики, організаційна культура інноваційного розвитку.

Аннотация. Научно обоснован методический подход к формированию инновационной стратегии развития региона, в рамках которого определены основные составляющие системы управления социально-экономическим развитием и механизм и технология формирования стратегии в условиях инновационного типа развития региона. Усовершенствованные направления вложения инвестиций на основе использования эффекта масштаба на региональном уровне и методический подход к оценке инвестиционной привлекательности региона. Обоснованные управленческие подходы к институциональному обеспечению инновационной деятельности в регионе с усилением интеграционных связей между всеми участниками. Определенные объективные предпосылки формирования инновационной политики социально-экономического развития регионов. Идентифицированы факторы влияния внешней среды на инновационное развитие.

Ключевые слова: государственное регулирование, инновации, инновационная деятельность, инновационный тип развития, механизм инновационной политики, организационная культура инновационного развития.

Summary. Based on theoretical generalizations-grounded methodological approach to the formation of innovative regional development strategy in which certain basic components of management of social and economic development and the mechanism and technology strategy in an innovative type of development in the region. Improved investment sectors on the basis of economies of scale at the regional level and methodical approach to assessing investment attractiveness. Reasonable approaches to the management of institutional innovation in the region with the increasing integration relations between all participants. Defined objective prerequisites of innovation policy of socio-economic development. Identified factors influencing the environment for innovative development of the region.

Key words: government regulation, innovation, innovation, innovative type of development, mechanism innovation policy, the organizational culture of innovation.

Постановка проблеми. На сьогодні недостатньо досліджені питання, пов'язані з розробкою й реалізацією регіональної стратегії розвитку з використанням інноваційного підходу, зокрема не відпрацьований механізм інвестиційного забезпечення інноваційного типу розвитку регіону, формування й функціонування регіональної інноваційно-інвестиційної інфраструктури.

Метою даної статті є визначення та аналіз питань державного регулювання інноваційного розвитку регіону.

Аналіз наукового доробку. Питання державного регулювання в умовах глобалізації інноваційного розвитку досліджувалися в роботах З. Адамова, Л. Антоненка, М. Бекетова, М. Буги, П. Гамана, С. Глаз'єва, І. Гриджук, І. Єреська, П. Завліна, О. Іваницької, О. Овечкіна, В. Семиноженка, А. Сухорукова, В. Третьак, Р. Фатхутдінова, М. Хвесика та інших.

Виклад основного матеріалу.

Подолання системної кризи в українській економіці можливе лише при широкому використанні інновацій у всіх сферах економіки як у сфері матеріального виробництва, так і у сфері послуг. При цьому в основі соціально-економічного розвитку українських регіонів повинна знаходитись інноваційна політика, підтверджена інвестиційними ресурсами. Сучасні процеси розвитку характеризуються локалізацією інноваційних процесів, концентрацією їх в національних регіонах, містах. Регіони виконують ключову роль, генеруючи функцію на мезорівні, створюючи високотехнологічні продукти через регіональні інноваційні мережі, локальні кластери. Основною причиною гальмування процесу формування й реалізації інноваційної моделі розвитку в Україні є нерозвиненість системного функціонування наукової і інноваційної сфери на регіональному рівні. Тому для економіки України перехід на

інноваційну модель розвитку є незворотним та безальтернативним, інновації можуть стати вирішальним чинником національного порятунку в існуючих умовах соціальної і економічної кризи

Формування та реалізація інноваційної політики в регіоні неможливі без відповідної структури управління та формування стратегії розвитку. Доцільною є трирівнева структура управління інноваційною діяльністю в регіоні. Перший рівень – регіональне управління при обласній адміністрації, що координує інноваційну діяльність у регіоні з інвестиційним супроводом, другий рівень – галузеві інноваційні центри, які формують ринок інновацій, забезпечують їх техніко-економічне обґрунтування та інвестиційними ресурсами, третій рівень – суб'єкти господарювання, які займаються використанням інновацій у своїй діяльності, забезпечують відтворення інвестицій і фінансують інноваційну діяльність шляхом формування інвестиційних фондів на вищих рівнях управління. Стратегія розвитку регіону повинна враховувати інноваційний підхід до розподілу інвестицій з урахуванням створення раціональної галузевої структури економіки, сучасних організаційних форм підприємництва всередині галузей економіки, необхідного поєднання малого і великого бізнесу, підготовки і перепідготовки кадрів.

З цією метою в регіоні доцільне створення ефективного механізму інвестування інноваційних процесів, що забезпечує безперервний процес пошуку інвестиційних ресурсів, їх розподілу та ефективного використання у галузях економіки. Після вибору базової стратегії в рамках інноваційної політики необхідно її конкретизувати і розробити систему стратегій. Для вирішення цієї задачі запропонована методика, що дозволяє оцінити перспективність розвитку галузей регіональної економіки і сформулювати по відношенню до них інноваційну політику, а також інвестиційну підтримку. Методика заснована на аналізі відносної концентрації галузей

економіки та їх динаміки. Висока концентрація галузі означає, що в регіоні є фактори, що сприяють її розвитку. Динаміка галузі та її сприйнятливість до інновацій показує, яким чином змінюються регіональні фактори в часі. Методика передбачає виконання трьох етапів: на першому етапі визначаються коефіцієнти концентрації за часткою в регіональному валовому продукті, відповідно всі галузі поділяються на дві групи: галузі спеціалізації регіону (базові галузі) і галузі, на яких регіон не спеціалізується. При цьому усередині кожної галузі розглядаються підприємства і ступінь їхньої концентрації на ринку (частка ринку, займана підприємством); з'ясовуються можливості отримання ефекту масштабу виробництва по кожній галузі на основі впроваджуваних інновацій. На другому – відбувається встановлення системи показників, які дозволяють визначати ефект в інших галузях, при вкладенні інвестицій у базові галузі. На третьому етапі на основі аналізу визначають галузі, що дозволяють отримувати мультиплікативний ефект від вкладення в їх розвиток інвестицій шляхом розрахунку мультиплікатора по кожній базовій галузі. Таким чином, вкладення інвестицій у базові галузі дозволяє отримувати синергетичний економічний і соціальний ефект в сполучених галузях.

Без досягнення взаємодії і порозуміння між владою, наукою та бізнесом неможливий інноваційний шлях розвитку. Тому при формуванні ефективної інноваційної стратегії соціально-економічного розвитку слід знати і застосовувати базові принципи. Поряд з відомими, нами запропоновані принципи соціально-економічного розвитку стосовно українських умов, які дозволяють отримувати максимальний ефект від вибору напрямів інвестування: принцип граничної ефективності інвестування; комплексної оцінки ефективності капітальних вкладень; початкової свободи у виборі об'єктів інвестування; адаптаційних витрат; мультиплікатора; концентрації; прогресуючої спеціалізації;

пропорційності; мережевий принцип інвестування. Дані підходи і принципи забезпечують ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності, яка сприяє сталому і пропорційному соціально-економічному розвитку регіону, підвищенню зайнятості населення та зростанню його доходів.

Для розгляду інноваційно-інвестиційних особливостей регіону необхідний системний підхід. При цьому в якості системи розглядається економіка країни, а її елементи – регіони. Регіон можна розглядати як адміністративну одиницю або, в свою чергу, як соціально-економічну систему, елементами якої є інституції, виробництво, інфраструктура і бюджетні відносини (галузі економіки та інфраструктура). На нашу думку, регіон – це відносно відособлена територія із замкнутим науково-технологічним циклом, що являє собою соціально-економічну систему з «входами» і «виходами». Входи і виходи є для регіону каналами обміну ресурсами: матеріальними (сировиною, матеріалами, товарами і т.і.), грошовими, трудовими, культурними. У зв'язку з цим розвиток регіону вимагає пропорційного розвитку всіх його елементів, що, в свою чергу, вимагає постійного «вливання інвестицій». Економічна підсистема регіону є основним, комплексним блоком у макроекономічній системі держави і регіональні інвестиції є частиною загальнодержавних. Тільки інновації та інвестиційні ресурси регіону дозволяють розвиватися їй як елементу загальної системи. Економічний механізм розвитку регіону повинен бути вбудований в загальні економічні відносини, які повинні сприяти ефективному розвитку як всієї економічної системи, так і окремих її частин – регіонів, галузей економіки.

Об'єктивні передумови формування інноваційної політики соціально-економічного розвитку українських регіонів можна розділити на внутрішні й зовнішні. До внутрішніх відносяться: стан основних

фондів; наявність інтелектуальних, природних, трудових, інвестиційних ресурсів; ресурси української економіки; демографічні зміни; науковий потенціал. До об'єктивних передумов переходу на інноваційний тип розвитку зовнішнього характеру є вплив процесів глобалізації світової економіки на розвиток української економіки. З аналізу досвіду розвинених країн визначено ексклюзивність стратегій інноваційного розвитку регіонів та підходів до їх реалізації, однак необхідно починати, перш за все, з налагодження контактів і взаємодії між регіональними інноваційними суб'єктами та розбудови інфраструктури. Також важливим моментом є формування інноваційного типу мислення у населення та інноваційної культури на підприємствах, іншим кроком є реалізація міжрегіональних проектів та встановлення міжнародних контактів.

Регіоном для аналізу обрано м.Київ, який є найрозвинутішим містом України і має найбільший показник індексу регіональної конкурентоспроможності. У глобальному рейтингу регіон посідає 59-е місце, наближаючись за показниками до Угорщини. Регіон за багатьма показниками випереджає деякі країни-члени Європейського Союзу та більшість країн СНД. Київ посідає перше місце у регіональному рейтингу конкурентоспроможності за складовою «інновації», а також лідирує в галузі вищої освіти та професійної підготовки. Основними складовими інноваційного потенціалу регіону є природно-ресурсний потенціал регіону; промислово-виробничий та зовнішньоекономічна діяльність. Місто Київ посідає третє місце серед регіонів України за чисельністю населення та перше місце за внеском у ВВП України.

Інноваційний потенціал регіону можна охарактеризувати як високий. Рівень інноваційного потенціалу в м.Києві знаходиться на рівні такої країни як Італія, а за наявністю наукових і інженерних кадрів м.Київ стоїть на 33 місці в світі (на рівні Великої Британії), в місті висока

зосередженість наукових організацій, тут знаходиться біля 26% від загальної кількості організацій, які виконують наукові дослідження й розробки, причому в останні роки спостерігається тенденція до збільшення цієї частки. Також в місті зосереджено біля 39% наукових робітників, 38% докторів наук та 28% кандидатів наук. Інноваційною діяльністю у 2009 році займалися 136 підприємств, або 26,2% у загальній кількості промислових підприємств міста. В останні роки можна відмітити значне скорочення основних показників інноваційної діяльності, зокрема це: загальний обсяг фінансування технологічних інновацій (зменшення на 45,1%), загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції (на 54,8%), кількість придбаних нових технологій в Україні (на 52,1%).

Позитивним є збільшення кількості організацій, в яких виконувались роботи зі створення та використання об'єктів промислової власності та раціоналізаторських пропозицій, але разом з тим спостерігається значне скорочення чисельності творців та авторів раціоналізаторських пропозицій (на 36%) . Що стосується патентно-ліцензійної діяльності по м.Києву, то в останні роки спостерігається тенденція до збільшення кількості отриманих охоронних документів на корисні моделі.

Важливе значення має і інституційне забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності. Запропонована схема управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів, що дозволить вирішити проблему забезпечення міжгалузевого та регіонального впливу на інноваційні процеси і координації діяльності органів державної влади.

Основними напрямками інноваційної політики держави повинні бути: побудова економіки і суспільства, що базуються на наукових знаннях, сприяння інноваційній діяльності, створення сприятливого інвестиційного клімату; розвиток інноваційної інфраструктури, розвиток комунікаційної інфраструктури – інформаційних і технологічних мереж, які дають

можливість орієнтуватися в сучасному технологічному просторі й привертати інвесторів до фінансування проектів усередині країни; стимулювання процесів навчання і перепідготовки кадрів та розробка системи економічних стимулів (податкових, кредитних, страхових) щодо створення та комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності з метою формування ринку цих об'єктів.

Успіх країни або регіону в сучасній глобалізованій економіці залежить від здатності зайняти свою позицію на ринковому просторі, запропонувати більш конкурентну продукцію. А це можливо тільки за високої інновативності національної економіки, окремих регіонів та підприємств. Фактори впливу зовнішнього середовища на інноваційний розвиток регіону можна умовно розділити на національні та міжнародні (глобальні, світові). Аналіз впливу та розвитку окремих факторів дозволив виявити потенційні можливості розвитку інновацій в регіоні, які можливо використовувати при розробці стратегії розвитку.

Таким чином, основи для вирішення питань розвитку інноваційної діяльності вже є, але для вирішення існуючих проблем у цій сфері необхідна скоординована діяльність всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування для розв'язання першочергових завдань у сфері інноваційної діяльності на державному, регіональному та галузевому рівнях.

Розробка комплексної програми соціально-економічного розвитку базується на механізмі й технології формування інноваційної політики регіону, що забезпечує всебічний розвиток всіх складових сфер і галузей, а також підвищення рівня життя населення. Важливу і, як показує досвід, першочергову роль у реалізації комплексної програми соціально-економічного розвитку відіграє інноваційне, інвестиційне і ресурсне забезпечення. При цьому необхідна реалізація інноваційної політики як

складової базової стратегії соціально-економічного розвитку регіону. Одним з напрямів інноваційної політики, безумовно, є створення умов для реалізації внутрішнього інвестиційного потенціалу економіки регіону. Система, яка управляє, повинна забезпечувати раціональну організацію та регулювання інноваційної діяльності та інвестиційних потоків у регіоні, при цьому забезпечується економічний і соціальний ефект.

Вирішення означених завдань неможливе без формування чіткої інвестиційної стратегії регіону, зокрема системи управління інвестиційною діяльністю в умовах інноваційного типу розвитку регіону. В умовах виходу з системної кризи, переведення економіки на шлях економічного зростання можливе на основі інновацій, раціональне управління якими вимагає створення системи управління на рівні регіону. При цьому інноваційна діяльність повинна знаходитися в рамках місії регіону, з одного боку, і забезпечувати розширене відтворення інвестиційних ресурсів, з іншого боку.

Організаційно-економічний механізм соціально-економічного розвитку регіону включає в себе підходи, принципи і методи формування інноваційної політики та інвестиційної стратегії, що забезпечують економічне зростання та конкурентоспроможність регіону.

Механізм реалізації інвестиційної стратегії має забезпечувати приріст інвестицій з кожним обортом вкладеного капіталу з урахуванням інфляції. Інноваційна політика повинна передбачати реалізацію інвестицій по всьому інвестиційному циклу, який включає в себе наступні етапи: постановка мети, висування ідеї, розробка інноваційного проекту; формування ресурсів; вкладення ресурсів (інвестування); отримання доходу, акумулювання інвестиційних ресурсів. Цільова установка інноваційної політики має бути в рамках місії регіону.

Сутність економіки інноваційного типу полягає в переважному

використанні в розвитку регіону сукупності інноваційних факторів. При цьому інноваційний тип економіки регіону зумовлює інтенсивний тип розвитку. У свою чергу, інноваційний тип розвитку є складним і ресурсоємним напрямом. Проте вихід економіки з системної кризи можливий тільки на основі інноваційного типу розвитку з відповідним інвестиційним забезпеченням. Інноваційний тип розвитку регіону дозволить забезпечити конкурентоспроможність регіону та його продуктів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. У зв'язку з цим інвестиційна стратегія регіону повинна враховувати інноваційний підхід до розподілу інвестицій з урахуванням створення раціональної галузевої структури економіки, сучасних організаційних форм підприємництва всередині галузей економіки, необхідного поєднання малого і великого бізнесу, підготовки і перепідготовки кадрів. З цією метою в регіоні необхідне створення ефективного механізму інвестування, який забезпечує безперервний процес пошуку і впровадження інновацій.

Основною метою формування організаційної культури інноваційного типу є створення замкнутої самовідтворювальної системи інвестицій. При цьому процес відтворення інвестицій повинен бути розширеним. Дане розширення має перекривати величину інфляційного впливу. Необхідно також налагодити і систему стимулювання інноваційної діяльності в регіоні.

Стан інвестиційної сфери в конкретному регіоні багато в чому визначається якістю розробки та ефективністю реалізації програм і проектів. З урахуванням інвестування в умовах інноваційного розвитку нами пропонується інвестувати у відібраних для інвестування галузях розвитку науки, тобто інвестувати по всьому циклу «дослідження – виробництво».

У зв'язку з цим нами пропонуються наступні напрями інвестиційної

стратегії регіону на прикладі м. Києва: інвестування в організацію корпоративних структур, що забезпечують ефект масштабу виробництва з виділенням території під Києвом та створенням нового технологічного парку подібного до «Силіконової Долини» в США, що може забезпечити економічне зростання. Інтереси світового співтовариства по відношенню до наукового міста під Києвом полягають в отриманні нових результатів у науці й техніці за рахунок проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень і використання науково-дослідного потенціалу Києва для розвитку взаємин між вченими різних країн, забезпечення відкритості наукових досліджень для загальносвітової спільноти. Інтереси регіонального рівня по відношенню до наукового міста під Києвом полягають у забезпеченні пріоритету у розвитку світової науки і техніки за низкою напрямів, закріплених за науковим містом.

Інтереси регіонального рівня полягають у створенні умов для використання науково-виробничого та технологічного потенціалу комплексу з метою забезпечення поступового соціального і економічного розвитку регіону за допомогою розвитку на території Київської області продуктивних сил і наукомістких виробництв вітчизняної конкурентоспроможної продукції, вирішення значущих соціально-економічних проблем Київської області за рахунок збільшення доходів бюджетів Київської області та муніципальних утворень, які беруть участь у реалізації інноваційних проектів, розроблених у науковому місті, а також від використання передових досягнень науки і техніки, промислових технологій..

Розвиток науки в регіоні, судячи з статистичних даних, дає значний синергетичний ефект практично у всіх галузях економіки на різних рівнях. Очікується подальше підвищення життєвого рівня населення за рахунок організації нових робочих місць і підвищення доходів населення, а також

значне підвищення інвестиційної привабливості країни та регіону.

Висновки. Обґрунтовано, що вихід з кризового стану економіки та забезпечення конкурентоспроможності країни можливі лише за широкого використання інновацій. Доведено, що стратегія розвитку регіону повинна забезпечувати економічну та соціальну ефективність, екологічну безпеку, розвиток інфраструктури й лежить в межах місії регіону. Встановлені та проаналізовані об'єктивні передумови формування інноваційної політики соціально-економічного розвитку українських регіонів. Обґрунтовано, що стійкий соціально-економічний розвиток регіону повинен сприяти формуванню і підтримці інвестиційної і інноваційної інфраструктури. Встановлено, що інноваційний розвиток регіону значно залежить від зовнішнього середовища. Доведено, що з метою підвищення ефективності інвестицій доцільно розробити механізм і технологію формування і реалізації інноваційної політики. Обґрунтовано, що основним чинником розвитку є формування інноваційної організаційної культури в регіоні. Встановлено, що високий організаційно-інноваційний потенціал регіону дозволяє реалізувати створення наукового міста.

Список використаних джерел:

1. Боднарчук В.Д. Державні важелі посилення інноваційної складової в розвитку регіональної господарської системи / В.Д. Боднарчук // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Управління» Вип. 1/2010. Державне управління та місцеве самоврядування / За заг. ред. В.К. Присяжнюка, В.Д. Бакуменка. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління. – 2010. – С.278–286.
2. Боднарчук В.Д. Функціонування механізмів державного управління інвестуванням інноваційної діяльності регіону/ В.Д. Боднарчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – №5. – С.10–14.
3. Боднарчук В.Д. Державна підтримка здійснення інноваційної діяльності на регіональному рівні / В.Д. Боднарчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 6. – С.29–33.

4. Боднарчук В.Д. Державне регулювання інноваційного розвитку регіону / В.Д. Боднарчук // Економіка та держава. – 2010. – №5. – С.93-96.
5. Боднарчук В.Д. Стан та тенденції державного управління регіональним розвитком / В.Д. Боднарчук // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Управління» Вип. 3/2010. Державне управління та місцеве самоврядування / За заг. ред. В.К. Присяжнюка, В.Д. Бакуменка. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління. – 2010. – С.509–515.

Рецензент: доктор наук з державного управління, професор Корецький М.Х.